

แนวทางการจัดการพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ

The Managing Guideline of Tambon Bangtaboon Municipality area as a slow tourism destination

พนัชกร สิมะขจรบุญ (Panuschagone Simakhajornboon)*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 สันทนากร่วมกับผู้ประกอบการร้านอาหาร โฮมสเตย์ ชุมชน และเจ้าหน้าที่เทศบาลฯ จำนวน 54 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก แนวคำถามในการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักองค์ประกอบการท่องเที่ยว พบว่า มีแนวทางการจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบได้ ดังนี้ 1) สร้างเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยานในชุมชนเพื่อเรียนรู้แหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์และวิถีชุมชน 2) สร้างเส้นทางอาหารทะเลเพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวและนักชิม 3) ปรับปรุงบรรยากาศและรูปแบบขนมพื้นถิ่นเพื่อเป็นสินค้าของฝาก 4) พัฒนาผู้ประกอบการร้านอาหารเพื่อการรับรองมาตรฐานอาหารเพื่อการท่องเที่ยว 5) พัฒนาโฮมสเตย์เพื่อการรับรองมาตรฐานฯ ตอนที่ 2 นำผลการวิจัยที่ได้มาจัดทำแนวทางเชิงประจักษ์ในการจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 104 คน วิเคราะห์ผลด้วย SWOT Analysis และใช้แบบประเมินมาตรฐานบริการอาหารและแบบประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า สามารถสร้างเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยาน 2 เส้นทาง เส้นทางอาหาร 1 เส้นทาง ปรับปรุงรูปแบบขนมเพื่อเป็นของฝาก 4 ชนิด ส่วนมาตรฐานร้านอาหารและโฮมสเตย์มีผลการประเมินในระดับดีสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ ปัญหาที่พบคือ 1) การสร้างเส้นทางจักรยานต้องการความร่วมมือของชุมชนและการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอีกมาก 2) ร้านอาหารทะเลยังไม่สามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตนได้อย่างชัดเจน 3) ร้านอาหารและโฮมสเตย์ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานจึงไม่ได้ปฏิบัติตาม เทศบาลตำบลบางตะบูนควรกำหนดแนวทางในการจัดการพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ การจัดการการท่องเที่ยว

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.

e-mail: panuschagone@gmail.com

Lecturer Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University.

Abstract

The objective of this research is to study the managing guideline of Tambon Bangtaboon Municipality as a slow tourism destination. The methodology of this research utilized qualitative methods divided into 2 stages: the first stage includes a group discussion with 54 key informants, such as operators of restaurants, homestays, and community and municipal officials. Purposeful sampling was conducted for this research and researcher is an instrument. Questionnaires used in the group discussion were developed by the researcher according to five tourism elements: tourist destinations, food, souvenirs, activities, and accommodation. The research found that there is a pathway to manage the area as a slow tourism attraction by 1) creating a biking route in the community that can be used for learning about important historical and cultural resources, 2) creating a seafood route for tourists and gourmets, 3) improving the packaging and style of local desserts for souvenirs, 4) training restaurant owners for food certification for tourism, and 5) developing homestays for tourism accreditation. The second stage is to use the results from the first stage to provide an empirical approach to managing the area as a slow tourism attraction through surveys, in-depth Interviews with 104 stakeholders and SWOT Analysis. In addition, using Food Service and Homestay Standards as instruments, analysis of mean and standard deviation. The research found that this area can create two bike routes, one seafood route, improve four desserts package for souvenirs. The restaurant and homestay standards have good appraisal and values for tourism. The problems are: 1) cycling routes require community collaboration and facility building, 2) seafood restaurants cannot create a unique identity, and 3) restaurants and homestays don't know about their standards. Therefore, the stakeholders, especially the municipality of Tambon Bangtaboon, should set its strategies for the slow tourism destination.

Keyword: Slow tourism, Tourism management

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป้าหมายของการพัฒนาทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะยาวจึงควรให้ความสำคัญต่อการสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งไม่มุ่งเน้นเฉพาะการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ทั้งในเรื่องการเพิ่มระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวต่อวันหรือต่อครั้ง การพัฒนาในระดับพื้นที่ การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในกลุ่มท่องเที่ยวและระหว่างกลุ่มท่องเที่ยว การกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องและพึ่งพากันตามมามากมาย เช่น โรงแรมและที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ซึ่งการลงทุนในธุรกิจเหล่านี้ก่อให้เกิดการจ้างงาน และการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น พบว่าประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 527,326 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 5.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ธุรกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานกว่า 2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 67 ของแรงงานทั้งระบบ ที่ช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

การท่องเที่ยวระหว่างประเทศมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาประมาณการณ์ว่าในปี 2560 จะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวไทยถึง 35.38 ล้านคน เติบโตร้อยละ 8.77 และประเมินว่าไทยจะมีรายได้รวมจากการท่องเที่ยวที่ 1.88 ล้านล้านบาท เติบโตร้อยละ 12.03 จากปี 2559 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) โดยมีการกระจายตัวของการเดินทางท่องเที่ยวในหลายจังหวัดเพิ่มขึ้นในการเดินทางท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และผลักดัน การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การบูรณาการ และบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ และเป็นไปในทิศทางเดียวกันตามมาตรฐานระดับสากล (กอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร, 2558) ซึ่งทางกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีนโยบายที่ชัดเจนประการหนึ่งด้านการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชน คือการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว (ธเนศ ทวีบุรุษ, 2556)

รูปแบบและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวนั้น พบได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ การสัญจรไปเยือนเพื่อการเที่ยวชมเมืองและศิลปวัฒนธรรม การเยี่ยมญาติหรือพบปะเพื่อนฝูง การพักผ่อนหย่อนใจ การเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการ ทางการเมือง การประชุมธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาหาความรู้หรือลงพื้นที่เพื่อการวิจัย และอื่นๆ (วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ, 2548) แต่สังคมโลกในปัจจุบันได้เข้าสู่ยุคหลังนวมัย (Post-modernity) รูปแบบการท่องเที่ยวจึงแปรเปลี่ยนตามไปด้วย การท่องเที่ยวหลังนวมัย (Post-tourism) ที่มา

พร้อมกับโลกสังคมออนไลน์ ทุกคนสามารถแสดงตัวตนได้ จากการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบเดิมๆที่ไม่ต้องการเพียงแค่มายืนแล้วก็จากไปอย่างเร่งรีบแบบชงก์ทัวริ แต่เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพในด้านของการพักผ่อนหย่อนใจอย่างแท้จริง เข้าใจและได้รับความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง การท่องเที่ยวที่ได้รับความเร่งรีบแบบชื่องช้า (Slow Tourism) จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจและกำลังเข้ามามีบทบาทให้แก่นักท่องเที่ยวในยุคหลังนวมัย (Zago, et al., 2011) การท่องเที่ยวที่ได้รับความเร่งรีบ (Slow tourism) มีแนวคิดพื้นฐานที่ว่าพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เป็นไปอย่างช้าๆ จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถพินิจพิจารณาทัศนียภาพที่ระหว่างทางที่มีสิ่งสวยงามให้ชมมากมาย ซึ่งถ้าเร่งรีบอาจมองข้ามหรือมองไม่เห็น การท่องเที่ยวที่ได้รับความเร่งรีบนับเป็นกลุ่มตลาดเป้าหมายใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์ใหม่ (ราณี อธิชัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2555) ซึ่งเหมาะกับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นที่รู้จักของนานาประเทศ โดยในแต่ละจังหวัดของประเทศไทยต่างมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเองที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์สังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ของตนไว้อย่างชัดเจน

จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดหนึ่ง และเป็นจังหวัดในกลุ่มพื้นที่หลักที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เร่งด่วน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545) จังหวัดเพชรบุรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร เป็นเมืองด่านสำคัญระหว่างภาคกลางและภาคใต้ มีชื่อเสียงในฐานะเป็นแหล่งผลิตน้ำตาล เนื่องจากมีต้นตาลหนาแน่น และยังเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ ทั้งนี้เนื่องมาจากเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก และความสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า รวมถึงชายหาดที่มีชื่อเสียงมากมาย นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและมีความโดดเด่นที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางด้านศิลปกรรมต่าง ๆ ไว้มากมาย ซึ่งเหมาะสมแก่การท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่งด้วยเหตุนี้จึงทำให้เพชรบุรีเป็นเมืองที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี จึงเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นิยมไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจกันมาก (สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี, 2548)

ชุมชนบริเวณเทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เป็นชุมชนหนึ่งที่เป็นเขตรอยต่อทางการท่องเที่ยวระหว่าง อัมพวา กับ ชะอำ โดยมีการตั้งชื่อตำบลตามต้นไม้ชายเลน ภูมิประเทศติดกับจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล สภาพดินเป็นดินเลน และมีลุ่มน้ำมาก "บางตะบูน" เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความสำคัญมาแต่โบราณ เนื่องด้วยมีแม่น้ำบางตะบูนไหลผ่านซึ่งลำน้ำสายนี้แยกมาจากแม่น้ำเพชรบุรี ไหลออกทะเลบริเวณปากอ่าวบางตะบูน ในสมัยก่อนแม่น้ำสายนี้เป็นเส้นทางสัญจรทางเรือของพ่อค้าวาณิชต่างๆ นับแต่สมัยโบราณจึงเป็นเส้นทางคมนาคมที่มีความจำเป็นและสำคัญ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพปลูกป่าโกงกาง เผาถ่าน และบางส่วนประกอบอาชีพด้านประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (องค์การบริหารส่วนตำบลบางตะบูน, 2559) บางตะบูนมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความเร่งรีบเป็นอย่างมาก โดยพบว่าในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมารับประทานอาหาร แต่มีน้อยรายนักที่ต้องการแวะพักผ่อนค้ำคืนเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งๆที่ชุมชนนี้มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ ทั้งสภาพภูมิศาสตร์แบบแม่น้ำ น้ำกร่อย และ น้ำทะเล บางตะบูนจึงมีความหลากหลายทางชีวภาพสภาพบรรยากาศในแต่ละช่วงเวลา อาชีพพื้นบ้านที่น่าเข้าไปสัมผัส วิถีชีวิตของชาวประมง และสถานที่สำคัญทาง

ประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้เหมาะที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตและชุมชนสำหรับผู้ที่ต้องการพักผ่อนแบบเต็มตัว ซึมซับ และผ่อนคลายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสำหรับคนรุ่นใหม่ในสังคม มีเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน จำนวนที่พักค้างแรม และจำนวนร้านอาหารที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดการพื้นที่ชุมชนบริเวณเทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ไร้แรงรีบในยุคหลังนวมัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชนให้มีศักยภาพและเพิ่มความสามารถในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการอันเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการพื้นที่บริเวณเทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความแรงรีบ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดพื้นฐานเพื่อใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจหรือสถานที่ (Attraction) ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ศิลปวัฒนธรรม และชุมชนสัมพันธ์ 2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) ประกอบด้วยเส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง 3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) หมายถึง ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น โรงพยาบาล ธนาคาร สำนักงาน ไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน 4) ที่พัก (Accommodation) ในแง่ทั้งจำนวนที่พัก ความหลากหลายด้านราคาและการบริการ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว และ 5) กิจกรรมต่างๆ (Activity) ที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้น ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย ดำน้ำ วายน้ำ 6) ความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Available package) เป็นการจัดการที่แสดงถึงความสะดวกรวดเร็ว ง่ายต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และตรงกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว (Dickman, 1996; Pike, 2008; พยอม ธรรมบุตร, 2549)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วยภารกิจหลัก 5 ประการในการจัดการการท่องเที่ยว คือ 1) ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ควรให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทำหน้าที่ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 2) การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบควรหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ 3) การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการการจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้น่ารื่นรมและเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว 4) การบริหารแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด 5) การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว โดย

การจัดให้มีระบบดูแลรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่รับผิดชอบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย , 2545)

3. แนวคิดการท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ (Slow Tourism) มีหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ การใช้เวลา และอยู่แบบสบายชดกับสถานที่นั้นๆ การใช้เวลา หมายถึง การดัดแปลงความสัมพันธ์ในการใช้ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับในธรรมชาติและการใช้ชีวิตที่กลมกลืนกับสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยและต่างวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวไม่เพียงแค่อะไรได้เห็นภาพวิวทิวทัศน์ของสภาพแวดล้อมที่สวยไปเท่านั้น แต่ต้องรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 นักท่องเที่ยวต้องเปลี่ยนจังหวะการมอง แทนที่จะมองเพื่อรับรู้ แต่เป็นการมองเข้าถึงข้างใน และได้อรรรถรสจากสัมผัสกับพื้นที่มากกว่า (Matos, 2004) นักท่องเที่ยวต้องอยู่ในสถานที่แห่งนั้นให้นานมากขึ้น ใช้ชีวิตอย่างลดความเร่งรีบ และลดช่วงเวลาของการเดินทางให้น้อยลง (Dickinson, Lumsdon, Robbins, 2011: 282-283) เพื่อรับประสบการณ์ในพื้นที่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวที่แปลกตา การได้ลิ้มชิมรสอาหารและเครื่องดื่มท้องถิ่น การเรียนรู้ทักษะการดำเนินชีวิต การทำงานและได้รับประสบการณ์ใหม่จากชุมชน (Caffyn, 2009) ศึกษาและหาความรู้ที่ค่อยเป็นค่อยไปทางวัฒนธรรมและปรัชญา เป็นนักเดินทางอิสระ มีความคาดหวังสูงเกี่ยวกับภูมิภาคที่พวกเขาไปเยือน และเพลิดเพลินกับการทำอาหารเชิงนิเวศ (Yurtseven, and Kaya, 2011)

วิธีการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การอบรมสำรวจพื้นที่ และ สันทนาการกลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ประกอบการอาหารและขนม จำนวน 12 คน ผู้ประกอบการที่พักและโฮมสเตย์ จำนวน 14 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบางตะบูน จำนวน 12 คน คนในชุมชน จำนวน 16 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 9 คน โดยพิจารณาจากผู้ให้ข้อมูลที่สามรถเป็นตัวแทนของประชากรที่น่าเชื่อถือได้ และมีความเชื่อมั่นว่ามีคุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยโดยเฉพาะในประเด็นสำคัญ สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งในทางลึกและกว้าง (Information - Rich Cases) ในการเลือกครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามแนวคิดของ Patton (1990: 181--183) โดยเลือกแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposeful Sampling) การวิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. วันที่ 1 (เช้า) จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย เนื้อหาด้านการพัฒนาและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดการอาหารปลอดภัย การจัดทำมาตรฐานที่พักและโฮมสเตย์ การแปรรูปสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว การจัดทำเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยว ผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ผู้ประกอบการอาหาร ผู้ประกอบการที่พักและโฮมสเตย์ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบางตะบูน และคนในชุมชน เพื่อสร้างฐานคิดในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2. วันที่ 1 (บ่าย) ผู้เข้ารับการอบรมลงพื้นที่ทั้งทางบก และทางน้ำ เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3. วันที่ 2 (เช้า-บ่าย) การจัดสนทนากลุ่ม โดยแบ่งผู้ร่วมสนทนาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มร้านอาหารและขนม จำนวน 17 คน กลุ่มที่พักและโฮมสเตย์ จำนวน 18 คน กลุ่มผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาล ตำบลบางตะบูนและนักท่องเที่ยว จำนวน 19 คน เพื่อให้ผู้ประกอบการและชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และหาข้อสรุปในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

4. นำข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มมาเป็นแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ได้ข้อสรุปว่าพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูนสามารถจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไร้ความเร่งรีบได้ โดยแบ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยวได้ 5 ประเด็น คือ 1) เส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่ 2) เส้นทางการเดินทางเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่น 3) แนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว 4) แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการร้านอาหารให้ได้รับการรับรองมาตรฐานอาหารเพื่อการท่องเที่ยว 5) แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการโฮมสเตย์ให้ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่สมัครใจ โดยเลือกแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposeful Sampling) และพิจารณาจากผู้ให้ข้อมูลที่สามารถเป็นตัวแทนที่น่าเชื่อถือได้และมีความเชื่อมั่นว่ามีคุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย สามารถให้ข้อมูลได้ทั้งในทางลึกและกว้าง (Information - Rich Cases) (Patton, 1990: 181--183) เกี่ยวกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไร้ความเร่งรีบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่ ร่วมกับคนในชุมชน และสัมภาษณ์คนในชุมชน จำนวน 62 คน
2. สำรวจเส้นทางเดินทางเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่น ร่วมกับคนในชุมชน จำนวน 10 คน
3. ผู้ประกอบการสินค้าชุมชนที่สมัครใจ จำนวน 2 คน และนักท่องเที่ยวจำนวน 20 คน โดยการวิจัยและพัฒนา (R&D) รูปแบบสินค้าและบรรจุภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวร่วมกับผู้ประกอบการ
4. ผู้ประกอบการร้านอาหารที่สมัครใจ จำนวน 9 คน โดยจัดทำประเมินรูปแบบการดำเนินงานของร้านอาหารเทียบกับมาตรฐานร้านอาหารเพื่อการท่องเที่ยว
5. ผู้ประกอบที่พักและโฮมสเตย์ที่สมัครใจ จำนวน 1 คน โดยจัดทำประเมินรูปแบบการดำเนินงานที่ที่พักและโฮมสเตย์เทียบกับมาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนและเลือกใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามมีรายละเอียดดังนี้

1. เอกสาร โดยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เช่น แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวไร้ความเร่งรีบเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป
2. การสังเกต โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการสังเกตพฤติกรรมผู้ประกอบการ สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ของชุมชน ร้านอาหาร และโฮมสเตย์เพื่อประกอบการวิจัย

3. การสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกไปตามสถานการณ์ โดยไม่เคร่งครัดในขั้นตอนของคำถาม

4. การประเมินมาตรฐานร้านอาหาร และโฮมสเตย์ ด้วยแบบประเมินมาตรฐานของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว วิเคราะห์แบบมาตราส่วนประมาณค่าด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. การสำรวจพื้นที่ร่วมกับคนในชุมชนเพื่อหาแหล่งท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยใช้แนวคำถามแบบปลายเปิดในการสัมภาษณ์ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีอิสระในการตอบคำถาม และหลีกเลี่ยงคำถามแบบปลายปิด มีการเตรียมพร้อมในประเด็นคำถามเพื่อสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษา ใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อเก็บข้อมูลและกล้องถ่ายภาพในการบันทึกภาพ

2. ใช้แบบประเมินมาตรฐานอาหาร มาตรฐานโฮมสเตย์ของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่แยกตามประเด็นที่ศึกษา เรียบเรียงเนื้อหาสาระอย่างเป็นระบบโดยการเข้ารหัส แล้วเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล วิเคราะห์ผลการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ SWAT และเขียนบรรยายตามข้อมูลที่ได้และตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้ง สรุปและเรียบเรียงผล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

1. การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูน ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาล ชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว จนกว่าจะได้ข้อมูลที่อิ่มตัวและไม่มีข้อมูลเกิดใหม่ (Flick, 2007: 37-45)

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้ผู้วิจัยหลายคนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการซักถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีเที่ยงตรง (Lichtman, 2014: 379)

สรุปผลการวิจัย

จากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ข้อสรุปว่าควรจัดการพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบได้ เนื่องจากมีจุดแข็งเกี่ยวกับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตหลายแหล่ง โดยแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ได้แก่ วัดเพชรสุพรรณ ที่เป็นวัดที่มีความผสมผสานระหว่างไทย-จีน วัดเกาะแก้ว ที่เป็นวัดที่มีโบสถ์ไม้มหาอุดที่มีไม้กึ่งแห่งของประเทศไทย วัดปากอ่าว อยู่บริเวณปากอ่าวและมีวิหารหลวงพ่อดำ และวัดปากกลัด ซึ่งเป็นวัดแรกในตำบลบางตะบูนและมีมณฑปหลวงพ่อดำ 5 ฟัน้อง โรงเผาถ่านไม้โกงกาง ที่มีอายุสืบทอดกันรุ่นสู่รุ่น บ้านขนมหวานในชุมชนริมน้ำ 2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าชายเลน แม่น้ำบางตะบูน ที่จัดเป็นแหล่งที่น่าน้ำใจ และจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้อนุรักษ์ป่าชายเลน โดยโรงเรียนบางตะบูนวิทยา 3) มีความพร้อมของที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเที่ยวค้างคืน เช่น รีสอร์ท โฮมสเตย์ และร้านอาหาร 3) มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่

นักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ อนามัย สถานีตำรวจ บริการที่พัก อาหาร ระบบขนส่ง การบริการให้ข้อมูล

จากข้อสรุปดังกล่าวจึงนำมาซึ่งข้อเสนอที่เป็นแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ 5 ประเด็น คือ 1) สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวโดยจักรยานในชุมชน 2) เส้นทาง เพื่อเรียนรู้แหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์และวิถีชุมชน โดยจัดเครื่องหมายแสดงและบอกเส้นทางแก่นักท่องเที่ยว 2) สร้างเส้นทางอาหารทะเลเพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนรับประทานของนักท่องเที่ยวและนักชิม 3) ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์และรูปแบบขนมพื้นถิ่น 4 ชนิด คือ ขนมไข่แมงดาเชื่อม ขนมลำแพนแก้ว ขนมลำแพนกวอน และน้ำลำแพน โดยพัฒนาให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวหรือของฝาก 4) พัฒนาผู้ประกอบการร้านอาหารเพื่อการรับรองมาตรฐานอาหารเพื่อการท่องเที่ยว 5) พัฒนาโฮมสเตย์เพื่อการรับรองมาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสนทนากลุ่มได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไร้ความเร่งรีบได้ 5 ประเด็น ซึ่งเป็นไปตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545) ที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบได้ ด้วยการเพิ่มประสบการณ์ในการมองเข้าถึงข้างในและได้รสชาติจากสัมผัสกับชุมชน (Matos, 2004) เช่น สถานที่ท่องเที่ยวที่แปลกตา เส้นทางจักรยาน การได้ลิ้มชิมรสอาหารทะเล ขนมและเครื่องดื่มท้องถิ่น การเรียนรู้การดำเนินชีวิตของคนในชุมชน (Caffyn, 2009) ทำให้นักท่องเที่ยวได้อยู่ในชุมชนนานมากขึ้นและเป็นการใช้ชีวิตอย่างลดความเร่งรีบ (Dickinson, Lumsdon, Robbins, 2011: 282-283)

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ในแต่ละประเด็น เพื่อหาข้อสรุปที่สามารถใช้เป็นแนวทางเชิงประจักษ์ในการจัดการพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ ดังนี้

1. เส้นทางการท่องเที่ยวโดยจักรยานในพื้นที่

จากการสำรวจและการสังเกตการณ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆในพื้นที่ รวบรวมข้อมูลจากภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยอาศัยแนวทางตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558) 3 ด้าน อภิปรายได้ ดังนี้

ด้านการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว สภาพพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในเรื่องประวัติศาสตร์ และเรื่องวิถีชีวิตของชุมชน อาหารทะเลรสเลิศ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในพื้นที่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวที่แปลกตา การได้ลิ้มชิมรสอาหารและเครื่องดื่มท้องถิ่น การเรียนรู้ทักษะการดำเนินชีวิต การทำงานและได้รับประสบการณ์ใหม่จากชุมชน (Caffyn (2009) แต่ยังมีบางจุดที่เสื่อมโทรม ดังนั้นเทศบาลจึงควรสำรวจและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้ดูสะอาด ปราศจากแหล่งเสื่อมโทรม และสะดวกต่อการเดินทาง เพื่อให้เป็นพื้นที่ที่โดดเด่นทางการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของ เท็ดชวย ช่วยบำรุง (2552: 10-11) ที่กล่าวถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

ด้านการจัดการ ควรให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆในพื้นที่ โดยการใช้สื่อการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและต่อเนื่องแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยว ป้ายบอกทางแต่ละสถานที่ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์ตามเทศกาลสำคัญต่างๆ ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึง (อรวิ บุญนาค, 2558)

ด้านกิจกรรม เทศบาลควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมแรลลี่จักรยาน การจัดงานเที่ยววัดและสถานที่ตามเส้นทางจักรยาน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์จะสามารถช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นทางเลือกหนึ่ง

จากแนวทางการจัดการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงกับสถานที่สำคัญ เช่น วัด ชุมชน วิถีชีวิต เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้อยู่ในชุมชนได้นานมากขึ้น ใช้ชีวิตอย่างลดความเร่งรีบ เพื่อรับประสบการณ์กับสถานที่ท่องเที่ยวที่แปลกตา (Caffyn, 2009; Dickinson, Lumsdon, Robbins, 2011: 282-283) ได้ 2 เส้นทาง ดังนี้

เส้นทางที่ 1 วัดเกาะแก้ว – โรงเรียนวัดเกาะแก้ว – โรงเฝ้าถ่าน – บ่อกุ้ง – วัดปากอ่าว – วัดปากลาด – สะพานเฉลิมพระเกียรติฯ โดยเริ่มต้นเส้นทางที่เทศบาลตำบลบางตะบูนเพื่อเข้าจักรยานไปยังสถานที่ต่างๆ รายละเอียด ดังนี้ 1) วัดเกาะแก้ว มัสการหลวงพ่อแง หลวงพ่อน้อย เทียวชมโบสถ์ไม้มหาอุดที่มีไม้ก็่งใน ประเทศไทย และทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อดวงชะตากับพระครูรัตนทีปากร 2) โรงเรียนวัดเกาะแก้ว สัมผัสกับศูนย์เรียนรู้การทำเครื่องตีและขนมพื้นถิ่นที่ใช้พืชพันธุ์ป่าชายเลนนำมาดัดแปลง เช่น ไข่แมงดาเชื่อม น้ำลำแพน ลูกแสมเชื่อม 3) โรงเฝ้าถ่านไม้โกงกาง เรียนรู้วิธีการเผาไม้โกงกาง การปิดเตาเผา โดยผู้ประกอบยินดีอธิบายวิธีการเผาถ่าน ให้ความรู้เกี่ยวกับไม้โกงกาง 4) บริเวณบ่อกุ้งในชุมชน ชมวิถีชีวิตของชาวบ้านในการประกอบอาชีพประมง รอบข้างทางเป็นต้นไม้ป่าชายเลนที่บรรยากาศร่มรื่น นอกจากนี้บริเวณใกล้ๆยังมีบ้านที่ทำขนมไทยแบบโบราณ สามารถแวะชมกรรมวิธีการทำและซื้อรับประทานได้ 5) วัดปากอ่าว มัสการวิหารหลวงพ่อแงที่มีอายุเก่าแก่ถึง 100 ปี เป็นวัดที่อยู่ติดกับท่าเรือริมปากอ่าว 6) วัดปากลาด ที่เป็นวัดแรกของตำบลบางตะบูน และหอพระไตรปิฎกที่เปิดให้เข้าชม มัสการหลวงพ่อ 5 พี่น้อง ระหว่างทางมีร้านอาหารมากมายให้บริการ 7) สะพานเฉลิมพระเกียรติ ชมพระอาทิตย์ตกที่สะพานเฉลิมพระเกียรติฯ และวิถีชีวิตของชาวประมงได้บนสะพาน

เส้นทางที่ 2 วัดเพชรสุวรรณ – วิหารกวนอิมพันมือ – ศูนย์อนุรักษ์และศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน – ลานกิจกรรมริมปากอ่าว โดยเริ่มต้นเส้นทางที่เทศบาลตำบลบางตะบูนเพื่อเข้าจักรยานไปยังสถานที่ต่างๆ รายละเอียด ดังนี้ 1) วัดเพชรสุวรรณ มัสการหลวงพ่อโชคชัยซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของตำบลบางตะบูน 2) วิหารกวนอิมพันมือที่มาจากจีน แกะสลักโดยฝีมือช่างหลวงด้วยไม้จันทน์หอม อายุประมาณ 1,000 ปี 3) ศูนย์อนุรักษ์และศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนที่เป็นแหล่งศูนย์การเรียนรู้ เป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว สามารถเข้ามาฟังบรรยายความรู้เรื่องป่าชายเลน การสำรวจสภาพทางกายภาพและชีวภาพของป่าชายเลน การบรรยายเกี่ยวกับอาชีพของชาวประมงที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน 4) เส้นทางลัดตรงลานกิจกรรมริมปากอ่าวบางตะบูน เพื่อสัมผัสบรรยากาศริมปากอ่าวที่อุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่มีอยู่ในบางตะบูน ภูมิทัศน์ที่สวยงามน่าสนใจเหมาะสำหรับการสัมผัสธรรมชาติที่สวยงามและหาชมได้ยากในบริเวณนั้นก่อนคืนจักรยาน

2. เส้นทางการเดินทางเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่น

ชุมชนบางตะบูนอยู่ติดทะเลและปากแม่น้ำจึงอุดมไปด้วยอาหารทะเล อาหารท้องถิ่นจึงประกอบด้วยสิ่งที่หาได้จากทะเลเป็นหลัก ผู้วิจัยได้ใช้เส้นทางหลวงเป็นเกณฑ์ในการกำหนดเส้นทางอาหารเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งสะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว โดยใช้เส้นทางเริ่มจากถนนพระราม 2 ผ่านสมุทรสงคราม จนถึงหลักกิโลเมตรที่ 72 ซึ่งเส้นทางนี้ คือเส้นทางคลองโคกลน-บางตะบูน-บ้านแหลม-หาดเจ้าสำราญ-ชะอำ การจัดเส้นทางอาหารโดยเริ่มจาก 1) ร้านอาหารครัวทพล 2) ร้านแดงอาหารทะเล 3) ร้านอาหารครัวลุงฮอก บางตะบูน 4) ร้านอาหารบางตะบูนเบย์ 5) ร้านอาหารบ้านชาวเล บางตะบูน 6) ร้านอาหารครัวบางตะบูน (ลุงญา) 7) ร้านอาหารเรือแลล 8) ร้านอาหารครัวริมอ่าว และ 9) ร้านอาหาร อ.อาร์ต & เจ๊อ้วน ครัวทะเล รวมระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร ซึ่งแต่ละร้านยังไม่สามารถแยกความแตกต่างที่โดดเด่นได้อย่างชัดเจนในแง่ของวัตถุดิบรสชาติ และราคา อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นแนวทางให้นักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงจัดเส้นทางอาหารเพื่อการท่องเที่ยวโดยใช้วัตถุดิบหลักในการประกอบอาหารเป็นเกณฑ์ ได้แก่ ปู กุ้ง ปลาหมึก หอย ปลา (ปลาดุกทะเล ปลากระบอก ปลาฉลาม) ชาวเล (เป็นเมนูที่ใช้วัตถุดิบหลักหลายชนิดจากทะเลเช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ปลาหมึก เป็นต้น) และ ชะคราม ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำรายชื่อร้านอาหารตามเมนูวัตถุดิบที่โดดเด่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเมนูที่ตนถนัดได้ตามต้องการ (ตารางที่ 1 ใน ภาคผนวก) ร้านอาหารในเขตพื้นที่บางตะบูนมีเมนูอาหารทะเลที่คล้ายกันมากทำให้ขาดความโดดเด่นและความแตกต่างที่สามารถเป็นจุดขายของร้านได้ ซึ่งนักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกร้านอาหารเนื่องจากความหลากหลายของอาหารมากที่สุด (ลิมสุวรรณ และคณะ, 2547) หากเป็นไปได้ร้านอาหารควรตกลงร่วมกันจัดเมนูอาหารที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของแต่ละร้านเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีรสนิยมในการรับประทานอาหารแนะนำของร้าน และเพื่อลดความรุนแรงของการแข่งขัน เป็นการกระจายรายได้ของร้านอาหารให้ทั่วถึงกัน สอดคล้องกับหทัยชนก ฉิมบ้านไร่ และรัชพงศ์ วงศ์สาโรจน์ (2558: 52) ที่เสนอให้การสร้างอัตลักษณ์ของอาหารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านอาหารพื้นเมืองซึ่งจะทำให้เกิดสินค้ามีความแตกต่างและมีความหลากหลายสอดคล้องกับทัศนียภาพ

3. แนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว

ชุมชนบางตะบูนมีสินค้าประเภทขนมหวานที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น 2 จำพวก คือ 1) ขนมหวานที่สามารถเก็บรักษาได้มากกว่า 2 สัปดาห์ ได้แก่ ขนมไข่แมงดาเชื่อม ลำแพนแก้ว ลำแพนกวน และน้ำลำแพน 2) ขนมหวานที่สามารถเก็บรักษาได้ไม่เกิน 2 สัปดาห์ ได้แก่ ลูกชุบที่ทำจากลูกผสม หม้อแกงลูกผสม และวุ้นชะคราม จากการพิจารณา พบว่า ขนมหวานที่สามารถเก็บไว้ได้เกิน 2 สัปดาห์ มีแนวโน้มที่สามารถพัฒนาให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวได้มากกว่า สอดคล้องกับข้อค้นพบของมัลลิกา ศิริพิศ และคณะ (2556) ของฝากที่เป็นขนมควรมีอายุการเก็บรักษาได้มากกว่า 6 วันขึ้นไป ดังนั้น จึงเลือกพัฒนาเฉพาะขนมไข่แมงดาเชื่อม ลำแพนแก้ว ลำแพนกวน และน้ำลำแพน ซึ่งสะดวกต่อผู้ประกอบการในการพัฒนาและเก็บรักษาขนมหวานเหล่านี้ และน่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวและรายได้ให้แก่คนในชุมชน ผลการวิจัย พบว่า

3.1 ไช้แมงดาเชื่อม พบประเด็นที่ควรพัฒนา คือ ตัวผลิตภัณฑ์ มีขนาดใหญ่เป็นก้อนไม่สะดวกในการรับประทาน จึงควรแบ่งออกเป็นชิ้นๆ พอดีคำ เพื่อให้สามารถหยิบรับประทานได้สะดวก บรรจุภัณฑ์ เป็นกล่องพลาสติกใส ไม่น่ารับประทาน ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดย 1) เปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์จากเดิมที่ใส่ทั้งก้อนมาเป็นแบบถ้วยหลุมเพื่อแยกเป็นชิ้นพอดีคำ 2) เพิ่มฉลากแนะนำสินค้า 3) เพิ่มบรรจุภัณฑ์กล่องกระดาษเพื่อนำมาห่อหุ้มกล่องพลาสติกอีกชั้น เพื่อขายจากเดิม 20 บาท เป็น 35 บาท หรือ 3 กล่อง 100

3.2 ขนมลำแพนแก้ว พบประเด็นที่ควรพัฒนา คือ ตัวผลิตภัณฑ์มีขนาดเท่ากับมะขามแก้ว บรรจุในกระดาษใสคล้ายลูกอม แต่สามารถเพิ่มความหลากหลายของรูปทรง เช่น การปรับเปลี่ยนรูปทรงของตัวเนื้อผลิตภัณฑ์ เป็นเส้น เป็นแท่ง หรือ เป็นรูปทรงอื่นๆ ผลิตภัณฑ์บรรจุในกระดาษใสคล้ายลูกอมและบรรจุรวมในถุงใส่ยังไม่ฉลากและขนาดยังขาดความโดดเด่น สามารถพัฒนาให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวได้โดย 1) เพิ่มฉลากแนะนำสินค้า 2) ปรับเปลี่ยนขนาดให้มีความน่าสนใจ ขายในราคาจากเดิมกระปุกละ 15 บาท เป็น 35 บาท

3.3 ขนมลำแพนกวาน พบประเด็นที่ควรพัฒนา คือ ตัวผลิตภัณฑ์มีลักษณะเป็นก้อนใหญ่ 1 ก้อนไม่สะดวกในการรับประทาน ซึ่งสามารถแบ่งเนื้อผลิตภัณฑ์ออกเป็นชิ้นๆ ให้รับประทานได้สะดวก เช่น ทำเป็นเม็ดเหมือนลูกอม บรรจุในกล่องพลาสติกใส ยังไม่มีฉลากและขนาดยังขาดความโดดเด่น สามารถพัฒนาได้โดย 1) เพิ่มฉลากแนะนำสินค้า 2) ปรับเปลี่ยนขนาดให้มีความน่าสนใจ ขายในราคาเดิมกระปุกละ 15 บาท เป็น 35 บาท

3.4 น้ำลำแพน พบประเด็นที่ควรพัฒนา คือ ตัวผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องดื่มสมุนไพร สีสและรสชาติคล้ายน้ำมะขาม บรรจุในขวดพลาสติกสีขาวขุ่น ขาดความโดดเด่นในด้านของ รูปทรง ขนาด และฉลากแสดงรายละเอียดสินค้า สามารถปรับเปลี่ยนได้โดย 1) เปลี่ยนรูปทรงให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) เปลี่ยนขนาดบรรจุภัณฑ์ จากขนาด 300 มิลลิลิตร เป็น ขนาด 500 มิลลิลิตร และเพิ่มฉลากแสดงรายละเอียดสินค้า ขายในราคาจากเดิมขวดละ 10 บาท เป็น 2 ขวด 35 บาท

เมื่อได้แนวทางในการปรับปรุงรูปแบบและบรรจุภัณฑ์จึงร่วมกันวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์กับผู้ประกอบการ จนได้ตัวแบบที่เป็นความพึงพอใจของผู้ประกอบการ จากนั้นจึงนำตัวแบบที่ได้ไปสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบและบรรจุภัณฑ์ เพื่อนำมาปรับแก้และได้ข้อสรุป (ภาพที่ 1, 2, 3, 4 ในภาคผนวก)

จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์จนเป็นที่น่าพึงพอใจแก่ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวนั้น เป็นมาจากนักท่องเที่ยวเห็นถึงรูปลักษณ์ที่สวยงาม การใช้ประโยชน์ และการเก็บรักษาขนมหวานเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับ ฐานพิมพ์ ที่ชะสุช (2552) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของฝาก ประกอบด้วย ความหลากหลายของสินค้า สะดวกในการเก็บรักษาป้องกันความเสียหาย สินค้ามีรูปลักษณ์สีสันสวยงาม สะดุดตาเป็นที่น่าจดจำ นอกจากนี้รูปลักษณ์ของอาหารที่เห็นได้ชัดผ่านบรรจุภัณฑ์ที่สะดุดตานั่นส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (จรัสสินี สุวีรานนท์, 2551)

4. แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการร้านอาหารที่ได้รับการรับรองมาตรฐานอาหารเพื่อการท่องเที่ยว

ชุมชนบางตะบูนมีผู้ประกอบการร้านอาหารที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการประเมินมาตรฐานร้านอาหารเพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 9 ร้านค้า โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานของกรมการท่องเที่ยว (สำนักบริการท่องเที่ยว, 2553) ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ 20 เกณฑ์ และ 76 ตัวชี้วัด ผลการประเมินร่วมกับผู้ประกอบการจากแบบตรวจสอบและประเมินมาตรฐานอาหารเพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงการสังเกตจากสถานที่ประกอบการร้านอาหารพบว่า

องค์ประกอบที่ 1 ด้านสถานที่ พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ชี้วัด พบว่า อยู่ในระดับมาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 อาหาร พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ชี้วัด พบว่า อยู่ในระดับมาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการ พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ชี้วัด พบว่า อยู่ในระดับมาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 4 บุคลากร พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดข้อที่ 34 (มีการพัฒนาบุคลากรด้านอาหารและบริการฯ อย่างต่อเนื่อง) ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง ควรมีการพัฒนาให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

องค์ประกอบที่ 5 ภาชนะและอุปกรณ์ พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ชี้วัด พบว่า อยู่ในระดับมาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 6 ความปลอดภัย พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดข้อที่ 46 (มีการฝึกซ้อมเตรียมความพร้อมต่อกรณีเหตุฉุกเฉิน) ควรพัฒนาให้มีมาตรฐานการรองรับการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 7 การให้บริการนักท่องเที่ยว พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดข้อที่ 56 (มีการจัดระบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ) ตัวชี้วัดข้อที่ 59 (การเสิร์ฟอาหาร อย่างถูกต้องเหมาะสมกับประเภทของอาหารนั้นๆ) และตัวชี้วัดข้อที่ 60 (เสิร์ฟเครื่องดื่ม อย่างถูกต้องเหมาะสมกับประเภทของเครื่องดื่ม) ควรพัฒนาให้มีมาตรฐานการรองรับการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 8 การตระหนัก รักษาและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม พบว่า ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ พบว่า ตัวชี้วัดข้อที่ 72 (มีระบบการจัดการน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ) ควรพัฒนาให้มีมาตรฐานการรองรับการท่องเที่ยวตามที่กำหนด

จากผลการประเมินและสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับมาตรฐานในด้านที่ควรปรับปรุง สรุปได้ว่าผู้ประกอบการร้านอาหารส่วนใหญ่ 1) ไม่ทราบและไม่มีเวลาเข้าร่วมเกี่ยวกับเรื่องสุขาภิบาลอาหารสถาน 2) ขาดความรู้เกี่ยวกับบ่อพักไขมัน 3) ไม่ได้เตรียมพื้นที่สำหรับอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ดังนั้นเทศบาลตำบลบางตะบูนจึงควรเป็นเจ้าภาพในการจัดการฝึกอบรมและให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการร้านอาหารเพื่อยกระดับให้

เป็นร้านอาหารมาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552: 10-11) ที่กล่าวถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยตระหนักถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

5. แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

ชุมชนบางตะบูนมีผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์จำนวน 1 ราย โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยของกรมการท่องเที่ยว (สำนักบริการท่องเที่ยว, 2552) ประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐาน 10 ด้าน 30 ตัวชี้วัด ผลการประเมินร่วมกับผู้ประกอบการจากแบบตรวจสอบและประเมินมาตรฐาน รวมถึงการสังเกตจากสถานที่ประกอบการโฮมสเตย์ พบว่า

มาตรฐานที่ 1 ด้านที่พัก (4 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 2 ด้านอาหาร (4 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัย (2 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ไม่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัด ข้อ

3.2 (การจัดระบบ ดูแลความปลอดภัย) เนื่องจากไม่มีการติดกล้องวงจรปิดหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย มีเพียงเจ้าของโฮมสเตย์ที่เป็นผู้ดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักเท่านั้น เพราะคิดว่าเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง อาจไม่คุ้มค่าการลงทุน ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางแก้ไข 2 ทาง คือ ควรติดกล้องวงจรปิดหรือจ้างเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยว และควรมีการกำหนดกฎ กติกา มารยาท ของนักท่องเที่ยวในการเข้าพักให้ชัดเจนแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักได้ปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดระเบียบในโฮมสเตย์และการอยู่รวมกันที่ดี

มาตรฐานที่ 4 ด้านอธยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้านและสมาชิกในครัวเรือน (2 ตัวชี้วัด)

ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 5 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (3 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ไม่ผ่านเกณฑ์

มาตรฐานข้อ 5.2 (ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว) เนื่องจากไม่มีหลักฐานแสดงถึงข้อมูลการท่องเที่ยวแต่จะใช้การพูดแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวสนใจจึงจะจัดพาไป ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางให้ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน คือ การจัดทำข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น การจัดทำเป็นโปสเตอร์แนะนำเที่ยว โดยมีราคา สถานที่ และข้อมูลเบื้องต้นให้ลูกค้าได้เลือกได้ตัดสินใจ และจัดทำสื่อ เช่น แผ่นพับ รูปสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆในท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ข้อ 5.3 (เจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือประสานให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว) เนื่องจากเจ้าของโฮมสเตย์เป็นข้าราชการเกษียณมีอายุมากแล้วจึงไม่สามารถที่จะเป็นมัคคุเทศก์ได้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางในการพัฒนาให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน 2 ทาง คือ ทางเจ้าโฮมสเตย์นั้นสามารถแนะนำ และพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมสถานที่บริเวณโดยรอบโฮมสเตย์ หรือชี้จักรยานพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมสถานที่ที่สนใจ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการออกกำลังกายอีกด้วย

มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (4 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ข้อ 6.3 (มีแผนงานหรือมาตรการเพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว และลดภาวะโลกร้อน) และข้อ 6.4 (มีกิจกรรมในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และลดภาวะโลกร้อน) เนื่องจากไม่มีการวางแผนและกิจกรรมใดๆที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางให้โฮมสเตย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน คือ การจัดกิจกรรมที่เป็นการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่าชายเลน การเก็บขยะตามสถานที่ต่างๆ เป็นต้น และยังเป็นการสร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวกับเจ้าของโฮมสเตย์ได้ทำกิจกรรมร่วมกันและสามารถใช้ร่วมกับมาตรฐานที่ 5 ได้ด้วย

มาตรฐานที่ 7 ด้านวัฒนธรรม (2 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

มาตรฐานที่ 8 ด้านรายได้เสริมและการเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน (2 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ข้อ 8.2 (ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึกหรือของฝาก) เนื่องจากไม่มีการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาขายนักท่องเที่ยวในโฮมสเตย์ เพราะคิดว่านักท่องเที่ยวคงนิยมที่จะไปซื้อตามร้านขายของฝากมากกว่า ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางให้โฮมสเตย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน คือ ควรประสานกับผู้ผลิตของที่ระลึกหรือของฝากเพื่อวางจำหน่ายในโฮมสเตย์ซึ่งอาจเป็นในลักษณะขายฝากหรือซื้อขาดตามแต่ตกลงกัน หรือซื้อของที่ระลึกเพื่อมอบให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักก่อนที่นักท่องเที่ยวจะกลับ เพื่อเป็นของที่ระลึกว่าได้มาเยือนที่บางตะบูนแล้ว และเป็นการโฆษณา แนะนำสินค้าในท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ (5 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ ข้อ 9.1 (การรวมกลุ่มของชาวบ้าน) ข้อ 9.2 (คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์) ข้อ 9.3 (กฎ กติกา การทำงานของคณะกรรมการ) ข้อ 9.4 (ระบบการจอง การลงทะเบียน และการมัดจำล่วงหน้า) และข้อ 9.5 (รายละเอียดของค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆ ที่ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน) เนื่องจากโฮมสเตย์ในพื้นที่เทศบาลบางตะบูนนั้นไม่มีการจัดเป็นชมรม หรือจัดกลุ่มกันเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ชุมชน เพราะเห็นว่าต่างคนต่างทำคงจะดีกว่า แต่โฮมสเตย์ที่จะผ่านมาตรฐานนั้นจะต้องเป็นโฮมสเตย์ที่อยู่ในกลุ่มโฮมสเตย์ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทาง คือ ให้ผู้ประกอบการโฮมสเตย์รวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม มีการประชุมร่วมกันเพื่อจะได้มีข้อมูลเกี่ยวกับโฮมสเตย์ของแต่ละแห่ง เช่น เมนูอาหาร กิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวที่รับเข้าพักได้ เพื่อที่จะจัดโฮมสเตย์ให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวและไม่แข่งขันกันทางด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนข้อ 9.4 นั้นหากมีการจัดตั้งเป็นชมรมแล้ว ทางเทศบาลตำบลบางตะบูนน่าจะเป็นผู้ประสานงานเกี่ยวกับการจัดการจอง การลงทะเบียน และการมัดจำล่วงหน้าแบบออนไลน์ได้ โดยเพิ่มเข้าไปบนหน้าเวปไซด์ของเทศบาล

มาตรฐานที่ 10 ด้านประชาสัมพันธ์ (2 ตัวชี้วัด) ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ข้อ 10.1 (เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน) เนื่องจากโฮมสเตย์ใช้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนโดยผ่านการพูดคุยกับนักท่องเที่ยว เพราะไม่เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางให้โฮมสเตย์ได้ใช้เป็นแนวทาง 2 ทาง คือ ในเบื้องต้นให้จัดทำสื่อที่ประหยัด สามารถทำเองได้จากเครื่องพิมพ์ เช่น แผ่นพับ รูปสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆในท้องถิ่น หรือให้ทางเทศบาลตำบลบางตะบูนเผยแพร่ข้อมูล

เกี่ยวกับโฮมสเตย์ในเว็บไซต์ของทางเทศบาลตำบลบางตะบูน เพื่อเป็นการแนะนำสถานที่พักให้นักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

จากผลการประเมินและสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับมาตรฐานในด้านที่ควรปรับปรุง สรุปได้ว่าผู้ประกอบการโฮมสเตย์นั้นไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติเบื้องต้นของมาตรฐานโฮมสเตย์ จึงไม่ได้ปฏิบัติตาม ดังนั้นเทศบาลตำบลบางตะบูนจึงควรเป็นเจ้าภาพในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการมาตรฐานโฮมสเตย์ให้แก่ผู้ประกอบการ เพื่อสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นของเกณฑ์มาตรฐานที่ทางการท่องเที่ยวได้กำหนดไว้ และจัดให้มีการประเมินมาตรฐานหลังจัดอบรมเพื่อให้ได้ใบรับรองมาตรฐาน ทางเทศบาลตำบลบางตะบูน ควรให้มีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552: 90-105)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาแนวทางการจัดแนวทางการจัดการพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบ นำไปสู่ข้อเสนอแนะให้แก่เทศบาลตำบลบางตะบูน ผู้ประกอบการ และชุมชนเพื่อนำไปกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไร้ความเร่งรีบ 3 ยุทธศาสตร์ ตามแนวทางของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558) ดังนี้

จากการวิจัยพบว่า พื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูนมีแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติทั้งทางบก แม่น้ำ ทะเล และวิถีชุมชน ที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบได้ แต่ยังคงขาด “การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว” ดังนั้น เทศบาลตำบลบางตะบูนจึงควรเป็นแม่งานในเรื่อง ดังนี้

1) ปรับภาพลักษณ์พื้นที่บางตะบูน เพื่อยกระดับตำแหน่งทางการตลาดโดยบ่งบอกถึงความเป็นแหล่งท่องเที่ยวไร้ความเร่งรีบ ด้วยการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกและปลอดภัยให้สอดคล้องกับเส้นทางอาหารทะเลเพื่อการท่องเที่ยวและเส้นทางทางการท่องเที่ยวโดยจักรยานเพื่อชมสถานที่สำคัญและวิถีชุมชน โดยเทศบาลควรกำหนดจุดแวะพักชมให้นักท่องเที่ยว

2) ส่งเสริมให้พื้นที่นี้เป็นแหล่งอาหารทะเลที่สด อร่อย และสมราคา เป็นที่เรียกหาแก่นักท่องเที่ยว

3) ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมแรลลี่จักรยาน การจัดงานเที่ยววัดและสถานที่วิถีชุมชน ตลาดนัดชุมชน และการทำประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การปรับโครงสร้างตลาด โดยขยายฐานนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมเหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น สนใจเรียนรู้ และสร้างผลกระทบต่อพื้นที่ต่ำ ด้วยสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์เป็นหลัก และเป็นการปรับสมดุลระหว่างอุปสงค์อุปทานให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นการกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยว

ชุมชนบางตะบูนมีผู้ประกอบการร้านอาหาร โฮมสเตย์ และสินค้าท้องถิ่น ที่สามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยวได้ เทศบาลฯ จึงควร “พัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว” ดังนี้

- 1) ยกระดับคุณภาพสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากแมงดา ลำแพน เป็นต้น
- 2) การได้รับรองมาตรฐานอาหารและโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ
- 3) การเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ เช่น เส้นทางท่องเที่ยวโดยจักรยานเพื่อศึกษาวิถีชุมชนและสถานที่สำคัญ เส้นทางอาหารทะเล จุดแวะถ่ายรูปรูป ชมวิว

การเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้น ต้องอาศัย “การบริหารจัดการการท่องเที่ยว” ซึ่งเทศบาลควรเป็นองค์กรกลางในการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับชุมชน ในการพัฒนาผู้ประกอบการและผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานและจรรยาบรรณ ดังนี้

- 1) พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตสองภาษาเพื่อเผยแพร่แก่ชาวต่างชาติ
- 2) เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหารเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของร้านอาหารที่โดดเด่นและแตกต่างกันในแต่ละร้าน
- 3) เป็นแกนนำในการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการโฮมสเตย์เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการท่องเที่ยว กำหนดแนวทางในการดำเนินธุรกิจ เช่น แนวทางการทำกิจกรรมที่ไม่ซ้ำกันเพื่อลดการแข่งขัน

ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะพื้นที่เทศบาลตำบลบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม ซึ่งเป็นเขตรอยต่อระหว่างตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสาครและตำบลอื่นๆในอำเภอบ้านแหลม ซึ่งหากพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ได้ จะเป็นการผนึกกำลังเสริมให้พื้นที่บางตะบูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความแรงเร้าที่เชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวอัมพวา คลองโคน บางตะบูน บางขุนไทร แหลมผักเบี้ย หาดเจ้าสำราญ ชะอำ และหัวหิน ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าวเพื่อเชื่อมต่อเส้นทางเส้นทางท่องเที่ยวไปยังเพชรบุรี

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 เมนูอาหารที่โดดเด่นของร้านอาหารในเขตเทศบาลตำบลบางตะบูน

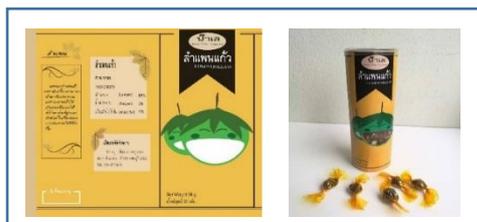
ชื่อร้านอาหาร	เมนูอาหารที่โดดเด่น						
	ปู	กุ้ง	หมึก	หอย	ปลา	ชาวล	ชะคราม
ร้านอาหารครัวทศพล	✓				✓		✓
ร้านแดงอาหารทะเล	✓	✓		✓	✓		✓
ร้านอาหารครัวลุงฮก บางตะบูน		✓		✓	✓		✓
ร้านอาหารบางตะบูนเบย์	✓		✓	✓	✓		✓
ร้านอาหารบ้านชาวล บางตะบูน	✓	✓			✓	✓	✓
ร้านอาหารครัวบางตะบูน (ลุงญา)	✓	✓	✓		✓		✓
ร้านอาหารเรือแลแล	✓	✓		✓	✓		✓
ร้านอาหารครัวริมอ่าว	✓	✓			✓		✓
ร้านอาหาร อ.อาร์ต & เจ๊อ้วน ครัวทะเล	✓	✓	✓		✓		✓

ภาพที่ 1 บรรจุภัณฑ์ขนมไข่แมงดาเชื่อม

ภาพที่ 4 บรรจุภัณฑ์น้ำลำแพน

ภาพที่ 2 บรรจุภัณฑ์ขนมลำแพนแก้ว

ภาพที่ 3 บรรจุภัณฑ์ขนมลำแพนกวาน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณนายกเทศมนตรีตำบลบางตะบูนชัยยศ สงวนทรัพย์ คุณจิรนาฏ สงวนทรัพย์ (ปลัดเทศบาลฯ) รวมทั้ง ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ที่เอื้อเฟื้อสถานที่และเรือสำหรับการสำรวจพื้นที่ ขอขอบคุณชุมชนบางตะบูนที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ขอขอบคุณนักศึกษา นางสาวราภรณ์ สายแดง นางสาวราภรณ์ อัมภา นางสาวชนาวีร์ ตระกูลศิริณ นายเอกรินทร์ จินดา นายชัยณรงค์ นาขมื่น ที่ช่วยลงพื้นที่เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2558-2560. เข้าถึงเมื่อ 8 สิงหาคม 2559. เข้าถึงได้จาก http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114
- _____. (2560). แดงข่าวสถานการณ์ท่องเที่ยว ปี 2560. เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9791
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). รายงานขั้นสุดท้ายแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยว.
- กอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร. (2558). ยุทธศาสตร์การปฏิรูปท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560. เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.mots.go.th/content.php?nid=6685&filename=index>.
- จรัสสินี สุวีรานนท์. (2551). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสินค้าของฝากประเภทอาหารในจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ณัฐนพิมพ์ ทีฆะสุข. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทัศนีย์ ลิ้มสุวรรณ และคณะ. (2547). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพของอาหารไทยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธเนศ ทวีบุรุษ. (2556). “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนแล้ว อำเภอลำสนธิ จังหวัดสงขลา.” ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). เอกสารประกอบการเรียนเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ. สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มัลลิกา ศิริพิศ และคณะ. (2556). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการศึกษาศักยภาพของขนมไทยท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นของฝากสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อาหาร. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ราณี อธิชัยกุล และซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2555). “การท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบเพื่อสร้างการเรียนรู้ ผ่านการสื่อความหมายสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวยุโรป”. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย. 7, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 41-57.
- วิมล จิโรจน์พันธุ์ และคณะ. (2548). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี. (2548). รายงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2548. เพชรบุรี: สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี.

- สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว. (2552). *มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย Homestay Standard Thailand พ.ศ. 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว. (2553). มาตรฐานบริการอาหารเพื่อการท่องเที่ยว. เข้าถึงเมื่อ 27 ตุลาคม 2559. เข้าถึงจาก https://thaits.org/tts_pr/มาตรฐานเพื่อการท่องเที่ยว/
- หทัยชนก ฉิมบ้านไร่ และรัชพงษ์ วงศาโรจน์. (2558). “ศักยภาพอาหารพื้นเมืองและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านอาหารพื้นเมืองจังหวัดน่าน”. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวนานาชาติ. 11, 1: 37-53.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางตะบูน. (2559). ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลบางตะบูน. เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน. เข้าถึงได้จาก <http://www.bangtaboon.go.th/site/>
- อรวิ บุญนาค. (2558). “กลยุทธ์การนำเสนอสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวันแห่งความรักของการท่องเที่ยวไทย”. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย. 10, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 34-46.

ภาษาต่างประเทศ

- Caffyn, A. (2009). *The Slow Route to New Markets*. Accessed December 28, 2011. Available from <http://www.insights.org/articleitem.aspx?title=The+Slow+Route+to+New+Markets>
- Dickman, S. (1996). **Tourism: An Introductory Text**. (2nd ed). Sydney: Hodder Education.
- Dickinson, J.E., Lumsdon, L., Robbins, D. (2011). Slow travel: issues for tourism and climate change. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(3), 281-300.
- Flick, Uwe. (2007). *Managing Quality in Qualitative Research*. London: SAGE Publication.
- Lichtman, Marilyn. (2014). *Qualitative Research for the Social Sciences*. CA: SAGE Publication.
- Matos, R. (2004). Can Slow Tourism Bring New Life to Alpine Regions?. In Klaus Welermair & Christine Mathies (ed), **The Tourism & Leisure Industry: Shaping the Future**. New York: Hospitality Press.
- Patton, M. Q. (1990). **Qualitative evaluation and research methods**. 2nd ed. Beverly Hills, CA:Sage.
- Pike, S. (2008). **Destination Marketing: An integrated marketing communication approach**. Butterworth-Heinemann, Burlington, MA.
- Yurtseven, H. R., and Kaya, Ozan. (2011). Slow Tourists: A Comparative Research Based on Cittaslow Principles. *American International Journal of Contemporary Research* 1(2) September, 91-98.
- Zago, M. et al. (2011). **Slow Tourism: Guideline to slow tourism**. Accessed October 12, 2016. Available from <http://www.slow-tourism.net>